

Rebellie der letteren

- Wij letters worden gebruikt voor zowel de Bijbel als voor Mein Kampf, voor liefde en verraad, voor poëzie en leugen, voor bewondering en belediging. Wij verlangen een stem in het gebruik zonder misbruik. We tikken het niet langer!

De letters namen afstand van de woorden en de zinnen. Er vielen gaten in teksten, in krantenkoppen, in toespraken en strijdliederen, in teksten van waan en wet. De woorden werden onherkenbaar. Het waren de vitale letters die als eersten onderdoken: de klinkers, de letter A voorop, daarna de meest gebruikte medeklinkers. Lidwoorden verdwenen, bijvoeglijke naamwoorden verdwenen, leuzen werden gatenkaas, richtlijnen een doolhof, de kranten verkochten nóg meer lucht door de gaten die in de tekst vielen en de columns werden meer dan ooit collages van gestamel.

De letters waren vastberaden, de macht van het Alfabet liet zich gelden. Individueel waren ze machteloos, maar als Alfabet konden ze alle dictaten van alle leiders terugbrengen tot hulpeloos gebrabbel.

De revolutie was uitgebroken! Onbeheersbaar stroomde een stortvloed van letters ongecontroleerd van de bladspiegels af, door de papieren heen die geen werkelijkheid meer weergaven, ze vielen in de straten van de uithangborden, van de bordjes met straatnamen. De geschreven wereld werd onherkenbaar. Het was een explosie van letters. En toen de letterstorm bedaarde en alle karakters verwaaid en verweesd van papier en borden waren verdwenen, stond het woordpeil op nul en stond de wereld der letteren droog. Op de zevende dag was er niets dan een literaire woestenij.

Opeengehoopt, eenzaam en stuurlaas stonden de letters op een kaalgeslagen blanco veld. Waarheen?

Gelukkig wenkte aan de horizon een plaats die hen aantrok en die ze herkenden uit hun jeugd als een veilige toevlucht: de oude en vertrouwde Letterkast. De Letterkast was een eeuwenoud instituut, opgericht door de uitvinder van de boekdrukkunst. In vroeger dagen werden loden letters een voor een met de hand uit de Letterkast genomen en in een letterhaak tot woorden gevormd. En zo tot zinnen van lood. En zo tot pagina's. Na het lood kwamen de typemachines, de toetsenborden, de drukpersen en de digitale letters. En werd de Letterkast een rusthuis.

In de Letterkast zaten de hoofdletters van huis uit bovenin, ze noemden zichzelf dan ook de Bovenkast. De snobs onder hen noemden zichzelf Kapitaal. De kleine letters vonden onderin een plaats, zij vormden de onderkast, een kaste zonder Kapitaal.

Maar de Oude Loden A had nog steeds het gezag van de oude garde die ooit verantwoordelijk was geweest voor de wereldwijde veranderingen sinds de uitvinding van de boekdrukkunst. Als onbenoemd leider was de Oude Loden A dan ook een Kapitaal van de Parijse Garamond-familie uit de zestiende eeuw, geliefd bij de traditionele Venetiaanse drukkers. Kortom, hij was een adellijke letter.

De klinkers trippelden naar hun eigen vakje in de Letterkast, daar voelden ze zich veilig en beschermt. De rest maakte aanstalten hen te volgen.

De Oude Loden A, de oudste bewoner aldaar, heette hen welkom. De Oude Loden A nam een besluit toen hij de ontredderde schrijfmachineletters binnenhielp om een plaatsje in de Letterkast te vinden. Er moest iets gebeuren. Hij moest zijn Lettervolk bij de hand nemen en het leiden. Het was een gemêleerd publiek en hij moest ze verenigen.

De Letterkast werd als het ware tot een amfitheater omgebouwd en langzaam liep de enorme ruimte vol met alle letters, onderkast en Bovenkast. Alle letters van alle letterfamilies zaten in alle korpsen en fonts gezellig bij elkaar: een vreedzame massa die nauwelijks te overzien was. Dit was de Letterwereld op zijn mooist.

De vertegenwoordigers van de letter L van Liefde kwamen keuvelend binnen; mannelijke fonts van de letters L waren zwijgzamer of hadden minder te delen. Een vrouwelijke L draaide bevallig om de Oude A heen, zodat haar adem pareltjes aanbracht op zijn loden huid. Als L was zij de enige die zich niet hoefde voor te stellen met haar favoriete woord. Iedereen wist dat alles draaide om de L van Liefde; daar ging de letter L zelf ook van uit. De L was Leven, Liefdallig, Levendig en stond symbool voor de eenheid van de Letterkast. Hoe kon er ooit iets geschreven zijn zonder de letter L? En voor alle letters was duidelijk dat zonder de liefde de hoeveelheid literatuur gedecimeerd zou worden. Het zou ze inktloos maken, de fictie zou opdrogen. Dus de letters wilden de suprematie van de L wel erkennen, ze hadden meer dan genoeg boeken aan haar te danken.

De bolle hoofdletter B zat vooraan en hield haar adem in om de taille tussen haar rondingen in te tomen. Omdat ze als tweede letter van het Alfabet een belangrijke functie had, men sprak niet voor niets over het ABC, gedroeg ze zich nogal uit de hoogte. Om haar een toontje lager te laten zingen noemden de letters haar Bes.

De a, e, i, o en u onderkast beschouwden zichzelf als de sierlijkste letters. Deze klinkers namen een bevallige houding aan, je klinkt of je klinkt niet. Want dat is de eerste plicht van een leesletter.

Bescheiden achteraan zat de Q en liet diens aanhangsel elegant uit de Letterbak bengelen. De Q kon die staart strak in het gelid houden of er elegant mee wuiven.

Ze zaten in hun afdelingen, hokjes en regels, alsof ze in een stadion zaten met de Loden A in het veld op de middenstip. Alle letters, in hun vele honderden fonts, vet en cursief, keken op hem neer.

4 De toespraak van de Oude Loden A

De Oude Loden A nam plaats voor de Letterkast, die in de loop van de jaren was uitgebreid om alle letters en alle fonts een plek te geven. Hij stond rechtop en het werd stil.

‘Ik heb een droom,’ zo begon hij voorzichtig. ‘Een droom waarin ik tegen de schrijvers, de zettters en de drukkers zeg: “Laat mijn Lettervolk gaan.” Ik heb een droom, een droom dat we op een dag zullen leven in een bestand waarin woorden niet beoordeeld worden op hun uiterlijk, maar op de inhoud van hun karakters. Van ons dus! En of we nu een Hoofdletter zijn of een kleine letter, we zullen allen gelijk zijn!’

Deze woorden maakten grote indruk.

‘En het uiterlijk doet er niet meer toe: of je nu een Arial, een Times New Roman, een Calibri of een *Bodoni* bent!

Er klonk een licht boegeroep. De Bodoni letters stamden af van een Italiaan van rond 1800 en ze werden in het korps van fonts gezien als boeven, maffiosi en spaghettivreters, de hoofdletter S voorop. Iedereen wist dat ze zich vaak niet aan de leestekens hielden. Ze hopten rustig over een punt en een spatie heen om zich aan het daaropvolgende woord te hechten, gewoon uit baldadigheid. Dan spraken de zetter of de drukker later over het zetduiveltje, omdat ze dachten aan een zetsfout of een spelfout, maar het was gewoon spellingbederf van een van de Bodoni’s.

De Oude Loden A maakte zich een paar punten groter en het was op slag weer stil. Zijn gezag was absoluut.

‘Of we nu een **Bold** of **Condensed** zijn, een Subscript of een *Italic*, deel van een **Kop** of van een voetnoot: we zijn allemaal gelijk en toch allemaal anders! We zijn met 26 letters en geen enkele letter is een eiland. Als de lettertoets luidt, vraag dan niet voor wie hij luidt. Hij luidt voor ons allemaal! We staan klaar om de teksten een geheel nieuwe richting te geven. In alle talen! *Yes, we can!*’

Alle letters gaven een donderend applaus, al moesten degenen die geen schreefjes hadden zich daarvoor in rare bochten wringen. Toen het weer rustig werd, ging de Oude Loden A verder.

‘We stoppen met te grote woorden, we geven met zorgvuldig gekozen woorden hoop aan de kleine man. Die kleine burgerman met een standaardtekstje aan, de kleine man die geen grootspraak verdragen kan, die altijd onderaan de streep blijft staan. Zo’n letterlijke

hongerlijder, zenuwlijder van een kleine man!’ Wederom klonk applaus en geritsel van schreefjes, op een aantal klinkers uit de vrouwenliteratuur na.

‘We wijden onze teksten aan de leraren en wetenschappers, aan kennis en kunde!’

Hier boog een hoofdletter K, want hij meende immers voor Kennis en Kunde te staan en hij wist als geen ander: kennis is macht. De vrouwelijke fonts van K&k lieten hem maar even in de waan; zij wisten precies hoe zij de macht konden sturen.

De Oude A vervolgde: ‘We worden gebruikt en misbruikt. Wie vertrouwt er nog op de woorden die schrijvers voortbrengen? Niemand, toch? Hun woorden verhullen, liegen, dreigen en onderdrukken. Niemand maakt meer de goede woorden. Dat gaan wij doen! Wij dienden het vrije woord, maar we werden tot slaven gemaakt. Tegen alle schrijvers zeg ik nu: laat ons Alfabet gaan! We gaan voor onszelf beginnen! Vrijheid, Gelijkheid, Letterschap!’ Hij haalde diep adem. ‘Revolutie!’

‘Wat is dat: revolutie?’ werd er vanuit verschillende vakken in de Letterbak gemompeld.

‘We gaan als vrije en zelfstandige letters onze eigen woorden schrijven. Daar hebben we geen schrijver voor nodig. Wij kennen onze eigen letterwaarde en we laten ons niet meer neerleggen. Letters worden niet voor niets ook wel karakters genoemd. Dat karakter gaan we nu laten zien!’

Alle letters juichten, behalve de X.

De Oude Loden A hernam het woord. ‘We gaan nog verder. We maken met zijn allen niet alleen onze eigen woorden, maar ook onze eigen zinnen. En wat weerhoudt ons ervan om zelf ons eigen boek te schrijven?’

De letters vielen stil. Een eigen boek?

‘Eerst was er het Woord en daarna werd de wereld geschapen. Wij zijn het woord, wij kunnen een boek scheppen,’ riep de Oude A geëmotioneerd.

Maar de letters bleven stil, alsof ze naar iets ontzagwekkends keken dat ze niet konden bevatten. Of niet durfden te bevatten. Letters dienden de schrijvers, zo was het altijd geweest.

‘Het Alfabet is het enige Lettervolk. Wij scheppen ons eigen LetterRijk: door de letters, voor de letters!’